
UDK: 371.3:316.774
791.4

Izvorni znanstveni članak
Primljen 5. VII. 2017.

DIANA SORIĆ – INES KOMLJENVIĆ
Sveučilište u Zadru, Odjel za klasičnu filologiju
diana.soric@unizd.hr – inesproeski@gmail.com

PRIVATNA PISMA ANTUNA VRANČIĆA I ANDRIJE RAPICIJA

Sažetak

U radu se donosi kritičko izdanje privatnih pisama šibenskoga humanista Antuna Vrančića (*Antonius Verancius*, 1504. – 1573.) i tršćanskoga pravnika Andrije Rapicija (*Andreas Rapicius*, 1533. – 1573.). Sačuvana su tri Antunova pisma na latinskome jeziku iz 1558., 1559. i 1560. i tri Rapicijeva, također na latinskome, iz 1558. i 1560. godine te jedno nedatirano (navodi se samo datum, ali ne i godina). Nedatirano je pismo sačuvano samo u rukopisu i tu će biti po prvi put objavljeno, a ostala su pisma objavljena i u mađarskome izdanju Szalay-Wenzel iz 19. stoljeća. U uvodnim će poglavljima biti riječ o korespondentima, o mađarskome izdanju, rukopisnoj građi te jezičnim osobitostima pisama u odnosu na klasični latinitet, a na kraju se rada nalazi kritičko izdanje pisama napravljeno usporedbom rukopisa iz budimpeštanske knjižnice Széchényi i mađarskoga izdanja.

Ključne riječi: Antun Vrančić; Andrija Rapicije; humanizam; pisma; kritičko izdanje

Uvod

Šest pisama poznatoga hrvatskog humanista rodom iz Šibenika Antuna Vrančića (1504. – 1573.) i ne manje poznatoga talijanskog humanista rodom iz Trsta Andrije Rapicija (1533. – 1573.) samo su mali dio goleme humanističke intelektualne mreže dopisivanja. Znamo da je Vrančić napisao gotovo osamsto pisama koja je uputio raznim europskim učenjacima, crkvenim velikodostojnicima i državnim vladarima, a među njima se nalazi i ovaj talijanski intelektualac Rapicije s kojim je Vrančić održavao prijateljski odnos. (Usp. Sorić, 2009: 83 – 117) U njihovoj se korespondenciji ogledaju književni ukusi, ocjenjuju se djela suvremenika, opisuju se kulturno-povijesna događanja te su važan izvor za bolje poznavanje toga vremena. Upravo kako bi pisma bila pouzdan izvor informacija, važna je i filološka utemeljenost pa se zbog činjenice da dosadašnje mađarsko izdanje Szalay-Wenzel nema kritički aparat pristupilo izradi kritičkoga izdanja ovih šest pisama Vrančića i Rapicija čime se dao pouzdan temelj za svako daljnje proučavanje. Kritičko je izdanje napravljeno prema rukopisnoj građi koja se čuva u budimpeštanskoj knjižnici Széchényi.

1. Kratki životopisi korespondenata

1.1. Antun Vrančić (*Antonius Werantius*)

Antun Vrančić, šibenski diplomat, povjesničar, arheolog, putopisac i crkvenjak rodio se 30. svibnja (usp. Sorić, 2015: 37 – 48) 1504. godine u Šibeniku. Kao dječak udomljavan je kod raznih rođaka zahvaljujući kojima je i stekao bogato obrazovanje. Dio djetinjstva proveo je kod svoga rođaka Ivana Statilića koji je u to vrijeme bio istaknuti biskup erdeljski. On je mladoga Antuna uveo u društveni krug Ivana Zapolje, čijim je tajnikom imenovan 1530. godine nakon završenih studija u Padovi, Beču i Krakovu. Odmah mu je povjeren velik broj diplomatskih misija po europskim dvorovima. Putovao je kraljevskim dvorovima Europe od francuskoga kralja Franje I., preko poljskoga kralja Žigmunda pa sve do Henrika VIII. No Vrančićeva putovanja po Europi nisu bila vezana samo uz politiku,

već se bavio i zadivljujućim kulturnim radom te je tako stvorio brojne veze s intelektualcima svoga vremena. (Usp. Tanta, 2003: 127 – 128)

Nakon smrti Ivana Zapolje, a zbog sukoba na dvoru, Vrančić je 1549. godine prešao u službu Ferdinanda I. Habsburškoga. U Maloj je Aziji i Carigradu pak proveo četiri godine. Povod njegova odlaska u Tursku bila je nova diplomatska misija kod sultana Sulejmana Veličanstvenoga radi sklapanja mira. Za vrijeme toga boravka proučavao je arheologiju i putopise, a i sam je napisao neka djela, koja se danas smatraju jednim od najvažnijih putopisnih djela koja obrađuju temu Balkanskoga poluotoka. Neka od tih djela su: *De situ Trransylvaniae, Moldavie et Transalpinae te Iter Buda Hadrianopolim, anno 1553*. Na području povijesti i arheologije Vrančić je također ostavio traga. Otkrio je natpis *Monumentum Ancyranum* u kojem su opisana djela cara Augusta. (Usp. Tanta, 2003: 129) Nakon povratka iz Turske imenovan je biskupom, županom i kraljevim savjetnikom. Nakon pada Sigeta Vrančić je ponovo poslan da izmoli primirje s Turcima. Tako je pregovarao s Mehmed-pašom Sokolovićem i zahvaljujući njemu 1568. potpisan je mir na osam godina. U to vrijeme sprijateljio se sa samim pašom Sokolovićem, a prijateljivao je i s mnogim hrvatskim velikanima kao što su Nikola Zrinski, Trankvil Andreis, Andrija Rapicij, Juraj Drašković i drugi. Nakon što se po drugi put vratio iz Turske proglašen je kraljevim namjesnikom i ostrogonskim nadbiskupom. Umro je 15. lipnja 1573. u Trnavi gdje je i pokopan. (Usp. Novaković – Vratović, 1979; Birnbaum, 1993)

1.2. Andrija Rapicij (Andreas Rapicius)

Andreas Rapicius (Ivan Andrija Rapicij, Andrea Rapicio ili Rapiccio) rođen je 2. prosinca 1533. u Trstu. Prvo obrazovanje stekao je u Kopru, Padovi i Beču. Godine 1554. kao doktor znanosti vraća se u zavičaj te se vraća u rodni Trst. Tijekom studija posvetio se klasičnom latinskom pjesništvu, posebno književnosti Horacija, Ovidija i Vergilija. Tršćanske su vlasti ga 1555. ponovo poslale u Beč gdje postaje tajnikom rimsko-njemačkoga cara i kralja hrvatskougarskoga Ferdinanda I. Rapicij je u Beču obavljao unosne funkcije pa je tako sinu Ferdinanda I., caru Maksimilijanu II. bio tajnik, a nadvojvodi Karlu dvorski savjetnik. Godine 1556.

nakon smrti tršćanskoga biskupa Ivana VII. nadvojvoda Karlo na to je mjesto imenovao Rapicija. U biskupa je promaknut 1567. godine, što je izuzetno utjecalo na njegov kasniji život, a na koncu i smrt. Rapicij je objavio dvije knjige pjesama i epigrama, poemu *Histria* te nekoliko oda; tiskao je i tri latinske rasprave s područja građanskoga prava. (Usp. Biletić; 2002)

2. Dosadašnje izdanje pisama

Većina Vrančićevih pisama objavljena je u već spomenutome mađarskom izdanju Szalay-Wenzel iz 19. stoljeća.¹ Izdanje sadrži Vrančićevu korespondenciju od 1538. do 1573. godine kronološkim redom unutar volumena VI do XI. Volumen XII okuplja pisma, i drugu građu, ali u njemu se ne poštuje kronološki redosljed. Iako je riječ o izuzetno vrijednome izdanju, ipak u njemu nedostaje kritički aparat, odnosno u njemu se nalazi čisti tekst pisama bez popratnih informacija o rukopisima, izvorima ili realijama, a nerijetko se mogu uočiti ispuštanja, kriva čitanja i tiskarske grješke. Što se tiče pisama Antuna Vrančića i Andrije Rapicija valja spomenuti da se pet pisama nalazi u mađarskome izdanju, dok jedno Rapicijevo, iz nama nepoznatih razloga, nije objavljeno i ono je sačuvano samo u izvorniku. Kako bi se dobio bolji uvid u stanje rukopisne građe, posegnulo se za izradom kritičkoga izdanja toga Vrančićeva epistologrfskoga korpusa. Izdanje će stoga biti, za razliku od mađarskoga izdanja, opremljeno kritičkim aparatom u kojem će se navesti Vrančićeve, Rapicijeve ili pisareve intervencije u rukopisu (emendacije, marginalne bilješke itd.). U nastavku se kratko opisuju načela izdanja.

3. Načela izdanja

U radu se donosi kritičko izdanje triju pisama Antuna Vrančića i triju pisama Andrije Rapicija napisanih na latinskome jeziku. Tekst je priređen prema rukopisima iz Nacionalne knjižnice Széchényi u Budimpešti koji se nalaze pod signaturom *Fol. Lat.* 1681. *Antonii Verantii epistolae*

1 Potpuna bibliografska jedinica: Verancsics Antal (1857 – 1875) *Összes munkái*, sv. 1 – 12, Budimpešta, u seriji *Monumenta Hungariae historica* (= *MHH, series II.* t. II, III – VI, IX, X, XIX, XX, XXV, XXVI, XXVII).

autographae, copiae epistolarum eiusdem ac regestrum litterarum et epistolarum Antonii Verantii [Verancsics], aliaque monumenta politica et literaria ad personam suam pertinentia. 1538 – 1573. Editio princeps je doživjelo pismo Andrije Rapicija za koje imamo samo datum dok godina nije navedena.

Pisma su poredana kronološki, a ispod svakoga rednog broja pisma na sredini se stranice nalazi folijacija koja se zatječe u rukopisima. Oznaka poput ove *S 1681/1* odnosi se na signaturu knjižnice Széchényi i prvi volumen od sveukupno četiri. Oznake (A) i (S) koje se nalaze u nastavku ukazuju da je riječ o autografnom pismu (A), odnosno pismu koje je pisao pisar (S). Datum i mjesto nastanka pisma nalazi se u nastavku nakon signature. Te su oznake donesene od priređivačica izdanja.

Što se tiče grafije, u tome se izdanju dosljedno prenose sve osobitosti. Dosljedno se pišu inačice dvoglasa *ae*, a također se poštuje pisanje dvoglasa *oe*. Glasovi *v* i *u* dosljedno su zabilježeni. Ne intervenira se u pisanju, odnosno izostanku aspiracije, bilježenju grafema *y* umjesto klasičnog *i* i obrnuto (*girum* – *gyrum*). Ako su u rukopisu pronađene kratice, razrješavale su se bez upozorenja. Ne ispravlja se nepravilna uporaba duplih konsonanata niti asimilacije uz *qu* (*nunquam*, *tanquam* itd.). Velika i mala slova nastojala su se pisati prema suvremenim pravopisnim standardima, te tamo gdje nije bilo potrebe umjesto velikoga pisalo se malo slovo. Interpunkcija se također nastojala modernizirati kako bi pisma bila lakše čitljiva današnjemu čitatelju.

Na posljertku, ispravili su se očiti autorski previdi. U kritičkome su aparatu bilježene naknadne intervencije samih autora pisama te eventualna kriva ili drugačija čitanja u mađarskome izdanju.

4. Latinski pravopis u ovome izdanju pisama

U ovome će poglavlju biti izdvojena Vrančićeva i Rapicijeva odstupanja od klasičnih normi latinskoga jezika radi saznanja o pravopisu i fonetici kakvu zatječemo u autografima Antuna Vrančića i Andrije Rapicija. Izdvojiti će se odstupanja od ispravnoga pisanja diftonga (najčešće *ae* i *oe*) te vokala (najčešće pisanje *i* umjesto klasičnoga *y* i obrnuto). Što se tiče konsonanata, analizirat će se pisanje tipično za humanističko vrijeme:

uporaba aspirata tamo gdje nije opravdana i obrnuto, pisanje *ti* umjesto klasičnoga *ci* i obrnuto itd.

Tablica 1.: Neklasične grafije u autografnome pismu Antuna Vrančića (1. studenoga 1558.)²

Grafija	Potvrde u autografu	Primjeri u ovome radu
ę umjesto ae ę umjesto ae	epistolę	1,18 ²
	Gallię	1, 13
	Germanię	1,13
	invidię	1, 8
	Italię	1, 13
	quę	1,28
	quęcunque	1,60
	sęculi	1,7; 1,42
ch umjesto c	charissime	1,31
quu umjesto cu	assequutus	1, 29
	quumque	1, 27

Tablica 2.: Neklasične grafije u autografnim pismima Andrije Rapicija (9. siječnja 1560. i 21. veljače 1560?)

Grafija	Potvrde u autografima	Primjeri u ovom radu
ę umjesto ae ę umjesto ae	Cęsari	4,16
	Florentię	4,21
	Nęc	4,14
	Pręter	6,6; 6,19
	Viennę	4, 28; 6,23
ti umjesto ci	Gentilitia	4,21
ci umjesto ti	Nuncios	4,19
	Renunciatum	4,20

² Brojevima su redom označeni: broj pisma i broj retka u ovome izdanju.

5. Osvrt na leksik u pismima Antuna Vrančića

Budući da se u radu obrađuju tri Vrančićeva pisma (od ukupnoga korpusa od oko osamsto pisama) te tri Rapicijeva (o čijem epistolarnom korpusu ne znamo mnogo), ne će se ulaziti u analizu jezika jer ovaj je korpus, premda čini zaokruženu priču u korespondenciji ove dvojice humanista, ipak samo mali dio njihova epistolarnoga opusa (Vrančićeva sigurno, a moguće i Rapicijeva). Stoga će se u nastavku navesti u natuknicama kategorije leksika koje se odnose na rjeđe pojave.

Crkveni leksik

cardinal (1,37), *catholicus* (5,43), *christianus* (1,46), *daemon* (1,48), *ecclesia* (5,44), *episcopus* (3,53), *pastor* (5,44) *resurgo* (5,45), *theologus* (1,44).

Vojno-politički termini

archidux (3,8).

Grecizmi (neke su riječi ujedno i pjesnički i poklasički izraz)

bibliopola (1,58), *calamus* (1,28), *diploma* (1,40), *elegi* (1,20), *encomium* (3,44; 5,18) *pathetica* (3,44), *typographus* (1,58).

6. Osvrt na leksik u pismima Andrije Rapicija

Kao i na primjeru Vrančićeva tri pisma, u nastavku će se navesti u natuknicama kategorije leksika koje se odnose na rjeđe pojave.

Crkveni leksik

clerus (2,46), *christianus* (2,118), *christianitas* (2,121), *praesul* (2,109).

Vojni termini

archidux (2,30; 2,59), *bombarda* (2,106).

Umanjenice

aliquantulum (2,20), *clientelus* (2,126), *diuerticula* (2,48), *paruulus* (2,46), *siphunculus* (2,84).

Grecizmi

emblema (2,91), *gigantomahia* (2,99), *gyrus* (2,33), *hipposclopista* (2,28), *lemma* (2,83), *monomachia* (2,48), *zona* (2,50).

Leksik kasnih autora i rijetke riječi

beare (6,18), *bracteola* (2,96), *cantilare* (2,68), *dedecoriosus* (2,62), *displosus* (2,29), *suggrunda* (2,47), *umbella* (2,67).

Pjesnički leksik

crepusculo (2,80), *taenia* (2,78).

7. Kratak sadržaj pisama

7.1. Pismo Antuna Vrančića Andriji Rapiciju, 1. 11. 1558.

Povod za dopisivanje koje iščitavamo iz ovoga pisma jest mišljenje o djelu talijanskoga humanista Aonija Palearija. Kroz čitavo se pismo naimprovizirano provlače Vrančićeve pohvalne riječi o stilu Palearijeva pisanja, no ne spominje se izrijekom o kojem je djelu riječ. Spominje Vrančić doduše na početku da je čitao „pisma većeg broja učenih ljudi“, ali da ga je najviše u toj vrsti oduševio Palearije. Na samom kraju pisma Vrančić napominje kako mu vraća „Palearija“, misli dakako pritom na neko njegovo djelo te moli Rapicija da mu opet po nekome pošalje neku Palearijevu knjigu ako naleti na koju u knjižari ili tiskari.

7.2. Pismo Andrije Rapicija Antunu Vrančiću, 14. 11. 1558.

Rapicije se Vrančiću javlja iz Praga gdje je došao zbog održavanja Sabora na kojem je sudjelovao car Ferdinand I. u studenome 1558. godine. U čitavome pismu Rapicije u detalje opisuje taj događaj: procesiju klera, mnoštvo ljudi svake dobi i spola, dolazak Ferdinanda do „Mosta“, za pretpostaviti Karlova mosta, te brojna svečana događanja koja su se mogla u tome trenutku vidjeti u Pragu. Na kraju pisma Rapicije javlja Vrančiću kako je do njega došla vijest o smrti Karla V. te kako čitav dvor zbog toga tuguje.

7.3. Pismo Antuna Vrančića Andriji Rapiciju, 17. 7. 1559.

Ovo je pismo Vrančićev odgovor na prethodno Rapicijevo i u njemu se Vrančić najprije zahvaljuje na opsežnome opisu svečanosti Sabora koji je predvodio Ferdinand I. Nakon osvrta na dobiveno pismo, Vrančić prelazi na temu govora koji je Rapicije održao na pogrebu Carla V. Ne štedi ni ovaj put Vrančić riječi pohvale tako da se njegovo mišljenje proteže gotovo čitavu stranicu, odnosno do kraja pisma.

7.4. Pismo Andrije Rapicija Antunu Vrančiću, 9. 1. 1560.

Početakom 1560. godine Rapicije se javlja Vrančiću opet zbog prije spomenutoga talijanskog humanista Aonija Palearija. Rapicije naime šalje Vrančiću Palearijevo pismo i knjigu po Franciscu Belgramoniju. Tu je istu knjigu, kako se iz pisma može zaključiti, poslao i caru Ferdinandu. Pred kraj, Rapicije se kratko osvrće na događaje u Italiji, Španjolskoj i Engleskoj.

7.5. Pismo Antuna Vrančića Andriji Rapiciju, 21. 2. 1560.

U veljači Vrančić odgovara Rapiciju i na početku mu javlja kako je 28. siječnja primio njegovo pismo, Palearijevo pismo i knjigu te nastavlja s pohvalnim riječima o Palearijevu pisanju, a potom se osvrće na knjigu koja je trebala doći u ruke Ferdinanda I. Kratkim rečenicama Vrančić odgovara na novosti koje mu je Rapicije javio u prethodnome pismu te završava prilično konvencionalnim riječima prijateljske ljubavi koju gaji prema Rapiciju.

7.6. Pismo Andrije Rapicija Antunu Vrančiću, 1. 2. 1560?.

U ovome relativno kratkom pismu, za koje nismo sigurni koje je godine poslano, Rapicije u stvari šalje preporuku Vrančiću za mladića Vincenza Scrofu. Ne znamo točno o kojem je mladiću riječ, no zasigurno je bio vrstan kako možemo zaključiti iz pohvalnih Rapicijevih riječi. Pismo je prigodno pa je u takvu tonu i stilu pisano.

Zaključak

Primarni cilj ovoga rada bila je izrada kritičkoga izdanja prijateljskih pisama Antuna Vrančića i Andrije Rapicija. U uvodnim se poglavljima dala osnovna informacija o dvama adresatima, dosadašnjem izdanju i rukopisima pisama. Osim toga ukazalo se na temelju šest razmjernih pisama i na neke osobitosti latinskoga jezika te dvojice humanista u odnosu na klasični latinitet. Budući da se u ovome radu bavilo jednim malim dijelom Vrančićeve korespondencije, nije se donosila detaljnija analiza jezika i stila, a vjerojatno i Rapicijeve (nemamo točan podatak o broju njegova epistolarnog opusa).

Pisma koja smo izdvojili pravi su primjer humanističkoga intelektualnog dopisivanja u kojem se raspravlja o književnim djelima te se valoriziraju i razmjenjuju radovi i knjige. Vrančić i Rapicije su upravo iz tih i takvih interesa održavali kontakt i razmjenjivali pisma čije kritičko izdanje donosimo u ovome radu.

Izvori

- MS: S 1681/1, ff.493 – 498
- MS: S 1681/2, ff. 90 – 93v
- MS: S 1681/2, ff. 523. – 524
- MS: S 1681 /4 ff.66 – 67v
- MS: S 1681/ ff.64 – 65v
- MS: S 1681/4 ff.131

Literatura

- BILETIĆ, BORIS (2002) *Glasi književne Istre: izbor studija, ogleđa i kritika o suvremenoj hrvatskoj književnosti u Istri (do 2000.)*, Nova Istra, Pula.

- BILETIĆ, BORIS (2002) „Antun Kalac i njegov hrvatski prepjev Rapicijeve poeme Histria“, *Umjetnost riječi*, Zagreb, god. XLVI, br. 1 – 2, str. 41 – 58.
- BIRNBAUM, MARIANNE D. (1993.) *Croatian and Hungarian latinity in the Sixteenth Century*, Most/The Bridge, Zagreb – Dubrovnik.
- CVITANOVIĆ, IVAN (1974) „Pjesnik vjere i nade“, *Crkva u svijetu*, god. IX, br. 1, str. 95 – 96.
- KOLUMBIĆ, NIKICA (1991) „Humanistički krugovi kao čimbenici nacionalne i europske duhovne integracije“, *Dani Hvarškoga kazališta*, Zagreb, god. XVII, br. 1, str. 17 – 27.
- NOVAKOVIĆ, DARKO (1995) *Sentimentalni odgoj. Antun i Faust Vrančić*, Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, Šibenik.
- NOVAKOVIĆ, DARKO – VRATOVIĆ, VLADIMIR (1979) *S visina sve, Antun Vrančić*, Globus, Zagreb.
- PETRIĆ, HRVOJE (2002) „Je li Janus Pannonius (1434. – 1472.) rodom iz Komarnice u Podravini?“, *Podravina*, Koprivnica, god. I, br. 1, str. 75 – 82.
- SORIĆ, DIANA (2015) „Pitanje datuma rođenja hrvatskog humanista i ugarskog primasa Antuna Vrančića“, *Croatica Christiana Periodica*, Zagreb, god. XLIX, br. 75, str. 37 – 48.
- SORIĆ, DIANA (2012) *Obiteljska korespondencija Antuna Vrančića: kritičko izdanje rukopisa i jezičnostilske osobitosti*, doktorska disertacija, Zadar.
- TANTA, IVAN (2003) *Hrvati koji su stvarali Europu*, Stari grad, Zagreb.

Original scientific paper
Received 5. VII. 2017.

DIANA SORIĆ – INES KOMLJENVIĆ
University of Zadar, Department of Classical Philology

PRIVATE LETTERS OF ANTUN VRANCIC AND ANDRIJA RAPICIJE

Abstract

The paper outlines critical edition of private letters exchanged by humanist from Šibenik Antun Vrancic (Antonius Verancius, 1504-1573) and Trieste lawyer Andrija Rapicije (Andreas Rapicius, 1533-1573). There are three Antun's letters in Latin from 1558, 1559 and 1560 and three Rapicije's letters, also in Latin, from 1558 and 1560 and the third undated (there is only a date, but not the year). Undated letter is preserved only in manuscript and it will be published here for the first time. The other letters were also published in the Hungarian edition of Szalay-Wenzel from the 19th century. The introductory chapters will speak about correspondents, Hungarian edition, manuscript and language characteristics of letters in relation to classical Latinity. Critical edition of the letters made by comparing manuscripts from the Budapest Széchenyi Library and Hungarian edition can be found at the end.

Key words: Antun Vrancic; Andrija Rapicije; humanism; letters; critical edition

KRITIČKO IZDANJE PISAMA

1.

MS: S 1681/1, ff.493 – 498 (A)

Viennae, 1. 11. 1558.

5 Magnifice Rapici salve.

Legi complurium doctissimorum hominum sæculi³ nostri
epistolas, quorum nomina praetereo invdię vitandae gratia, ve-
rum suo cuique honore, sua laude, existimationeque integra,
10 salvaque permissa, unus me ita hoc scribendi genere delectavit
Palearius, ut cumulate perplacuerit. Docte illi quidem omnes,
et Latine, et graviter, et summo sane iudicio, summa cum lau-
de scripsere, qui iam partim praecesserunt Palearium, partim
sui fuere temporis. Hisque de causis non immerito eos nobis et
15 Italię et Gallię et Germanię praela tam certatim et identidem
restituunt, ut sane dignissimos, qui fruuntur luce nostra sem-
piternum. At tametsi ne in Paleario quoque desiderentur huius-
modi dotes, quibus hos pollere dixi, habet tamen quiddam sin-
gulare et rarum inter alios Palearius. Nam quicquid in buccam
20 venerit pro rei, atque argumenti statu (quod doctiores peculia-
re dixerunt *essxe* epistolę), id, meo quidem iudicio, dumtaxat
scribit. Scribit autem et pure, et concinne, et iocundo cuncta
cum acumine, adeoque sibi belle, et citra negocium videtur sa-
tisfacere (ubique expeditam dictionem professus, qualem ele-
25 gorum suorum Poetae fieri volunt), ut eum re vera sine anxio-
rerum, verborumque delectu scribere, non meditari, effundere,
non difluere, et semper sui argumenti memorem, nusquam ab
eo indecenter avagari iudicem. Vitato praeterea omni in parte
colorum, nervorumque apparenti oratorio apparatu, copiosum,
30 plenumque nihilominus argumentorum invenio, quamquam
lenem, planumque, et per comata quaedam pluribus astrictum

14 non immerito] *suprascr.* 15 tam certatim] *suprascr.* 15 post identidem *del.* merito
27 nusquam] *pro* numquam

locis gradientem, ut et Isocratis, et Caesaris, et Ciceronis, et
 35 Corneli Taciti familiarem fuisse facile agnoscas. Quumque sine
 omni vehementia, neque in affectus assurgendo,⁴ neque in tra-
 gica erumpendo, cuncta presso, perspicuoque calamo explicet,
 quę concepit animo, atticam sane dicendi modestiam. Lepo-
 remque et amasse, et assequutus fuisse mihi creditur. Haudqu-
 amquam interim vel succi, vel nervorum indignus, ea vi potissi-
 40 mum delectatus, quae sententiis, non verbis continentur. Habes
 meum, Rapici charissime, de Paleario iudicium, quod equidem
 non attingi ex arrogantia, quam mihi nec natura dedit, nec for-
 tuna finxit, sed quod eius adamarim epistolas. Quo amore si
 fortasse deceptus fuero, agnosces hominis iudicium. Tametsi
 45 quid debuerim pertimescere, non video, si et Andreas Aliattus
 celebratissimae eruditionis jurisperitus, veteris eloquentiae re-
 paratorem, ac ciuilis juris dignitatis assertorem nominaverit,
 et Jacobus Sadoletus, vir excellenter doctus, ac magnus cardi-
 nalis dixerit, non posse laudes eius sine scelere praeteriri, es-
 seque homines illos imperitos, qui eas ignorassent, qui vero
 50 supprimendo dissimulasent, improbos. Magna profecto com-
 mendatio, eoque etiam amplissima, quod a laudatissimis viris
 tanto sit diplomate posteritati consecratus. Unum in eo mihi
 non placuit. Voluissem, ut exclamationes suas ad immortalem
 Deum direxisset non ad immortales, quamquam et Bembum,
 55 et Jovium, et plerosque alios seculi huius habuerit scriptores,
 quos imitaretur, parum illos quoque hac in parte laudandos.
 Quod si leve quippiam, et ad theologorum cautiones pertinere
 dixeris, non ad oratorum, neque eorum, qui stilo student lucu-
 lentiori, alterum tibi assentior, alterum sane non concedo. Nam
 60 quum a professione nostra christiana prorsus est alienum, ioco
 etiam vocem hanc ex ore hominis nostri audire. Dii immor-
 tales, qui in ligno, in lapide, in argento, auro aereque fuerunt
 daemones, humani generis illusores, tantum sane abest, ut id
 commodi gratia faciamus, orationi nostrae consulentes, dum
 65 eam pleniorum vocum sono amplificantes, graviolem reddere

58 dixeris] *in marg.* 61 nostri] *pro Christiani* 62 ligno] signo **mhh.**

contendimus, quasi vero nec Romanus nitor, nec oratoria gravitas
admitteret, Deum immortalem, idque vocis non ab imo pectore,
neque bucca pleniore vel effari, vel exclamare possemus. Sed haec
ad te familiariter, ut eum iis soleo, quorum ingenio
70 delectatus, humanitatemque, et virtutem complexus, consuetudinem
etiam concupisco, ultroque lacesso, ut potiar concupitis. Quod
postremum erit, remitto tibi Palearium, quem quidem ita totos
hos dies, quibus apud me fuit, legi voluique ac revolui, ut
mirifice etiam adamaverim. Mihique certe rem facturum es gratissimam,
75 si curabis, ut nudius tertius recepisti, ne caream Paleario,
idque mox, ubi in eius vel bibliopolam, vel typographum incidere
quum Germaniae civitates peragrabis. Cui vicissim ipse quoque
mea non negabo, neque subtraham officia, quęcunque usus tui
postulabunt, ⁵ eruntque in mea potestate. Vale.
80 Viennae. Novembris prima 1558.

71 ultroque lacesso] *supra ras.* 71 potiar] *supra ras.* 73 voluique ac revolui] *pro ac versari*
74 Mihique] *pro Ac mihi* 79 eruntque in mea potestate] *supra ras.*

2.

MS: S 1681/2, ff. 90 – 93v. (S)

Pragae, 14. 11. 1558.

5 Reverendissimo atque amplissimo p̄suli domino Antonio
Verantio episcopo Agriensi domino suo observandissimo.

Quod tibi isthinc proficiscens me facturum pollicitus sum,
ut ad te scriberem, si quid forte haberem, quod scriptione ma-
10 gnopere dignum iudicarem; id nunc oblata opportunitate fa-
ciendum mihi existimaui; non tam quidem, ut scires ea, quae
hic proxime sequuta sunt, quam ut hinc intelligeres, Rapicium
tuum, per multas prouintias ultro citroque cursitantem, tui me-
15 moriam perpetuo secum circumferre. Neque nempe ullo unqu-
am tempore fieri posse puto, ut humanitatis, ut amoris illius
erga me tui obliviscar, qui, quoniam ex naturae tuae bonitate
potius, quam ex meis ullis meritis ortus est, eo mihi maiorem
necessitatem imponit ut uicissim tibi summam meam erga te
20 obseruantiam ac cultum illustri aliquo argumento testatum
relinquam. Atque vtinam aliquando, vir amplissime, id mihi
liceat facere per occasionem, et fortunas meas, non enim du-
bito, quin uoluntatis, ac animi mei sensum perspicere liquido
posses. Pragam uenimus V. Id. Novemb. usi itinere satis pros-
pero, tametsi gravitas caeli, et aëris in clementia aliquantulum
25 nobis molestiae attulerit. Tanta nempe vis nebulae totos hosce
septem dies, quibus iter fecimus, fuit; ut diu alter alterum in-
ternoscere non posset. Caesari propius ad urbem accedenti, in
aperta porrectaque planitie itum est obviam a Ferdinando filio,
cum quatuor mille expeditis equitibus Bohemis, quos ille ita
30 instruxerat, ut simulacrum certaminis coram Caesare inituri
viderentur. Is ubi patrem intra teli iactum conspicatur, e vesti-
gio a suis diuulsus, citato equo illum excipit, amplexaturque:
prae gaudio lachrimae abortae. Nusquam tantus ullo in princi-
pe ardor animi uisus, adeo in fronte, in oculis nescio quid divi-
35 num praeseferebat, quod sola cogitatione ⁶ comprehendi potest.

15 ut (*post* puto)] *corr.* ex ut ut 21 *post* et verbum illeg. *del.* 27 propius] proprius mhh

Nec mora ab hipposclopistis innumera glandium seges honoris causa displosa, nihil ab iis praetermissum, quod ad plenam cumulatamque laeticiam pertineret; Ferdinandus ubi Caesarem et Carolum archiducem excepisset, ad suos statim revertitur, 40 iubet illos sensim movere. Ibi Caesar aliquandiu moratus, spectabat equitum procedentium ordinem. Erant autem ii ita dispositi, ut quini incederent. Ita fiebat ut totus numerus in girum solutus universam fere planitiem, quae ad quinque millia passuum quaquaversum patebat occuparet. Hinc progressus Caesar, ab aliquot rusticorum peditum cohortibus excipitur; quem 45 ubi conspicerent praetereuntem, momento quibusdam flagellis, quibus erat a summo clava robustior pendula (iis autem passim utuntur rustici ad excutiendas frumentorum spicas), tantos strepitus excitarunt, uti omnes in risum soluerentur. Aiunt Bohemos olim hoc armorum genere in bello usos. Crediderim ego non alios fuisse apud Virgilium Caestus, ubi Entelli et Daretis 50 monomachiam eleganter depingit. Caesar captus novae rei spectaculo paulisper substitit, accessitque propius, ut rem ipsam paulo attentius contemplaretur. Astabant e regione huius urbis senatores et ciues, eodem omnes cultu ornati, ex quibus, qui erat aetate grandior, habita de more oratione, Caesarem allocutus est. Paulo inferius stabat altera peditum instructa acies, a quibus 55 continenter eiaculatum. Idem omnibus cultus, eadem uestis fuit; Urbem ingresso Caesari universus clerus obuiam processit; erat undique effusa omnis sexus aetas, parvuli, iuuenes, senes, pendere ex domibus, ex pergulis, ex protectis, ex suggrundis; 60 vias, compita, diuerticula complere, ut communem patriae patrem conspicerent ac salutarent. Urbis plerique anguli singulas musas seruabant. Vidimus Calliopen, Vraniam, Polyhymniam, et reliquas, amictu candido, rubea zona succinctas, cum innumera puerorum et promiscui sexus multitudine. Hi pueri, cum 65 olim ad senectutem peruenerint, memores proculdubio eorum omnium, quae adolescentuli uiderunt, non sine uoluptate filiis suis narrabunt, uenisse aliquando in urbem Ferdinandum Caesarem tanto populorum omnium, atque adeo totius orbis

70 applausu, ut nihil unquam post hominum memoriam admira-
 bilius factum sit. Sed haec leuia pro iis, quae iam audies: ubi in
 forum venimus, ibi erat videre non armatos, non togatos homi-
 nes, sed integram puellarum ac uirginum chiliadem; Dii boni
 qua forma! Quo cultu! Nullum mea quidem sententia inter tot
 75 spectacula neque aliud⁷ plausibilius, neque honorificentius hoc
 uno fuit. Laudarunt omnes archiducis Ferdinandi tempestiuum,
 et sagax ingenium, qui nouum hoc pompae genus praeter omni-
 um opinionem excogitauerit. Quod ipsum profecto, quo praec-
 larius fuit, eo est Austriacis dedecoriosius, utpote quos oportebat
 80 in excipiendo Caesare omnes alios anteire. Sed danda est iis
 tamen in ea re uenia, qui nimirum in agris et uineis totos dies
 sunc occupati; Sed omnino, extra iocum. Fuit ea res tam admi-
 rabilis omnibus visa, ut non dubitem futurum aliquem, qui illa
 omnia aliquando publicis litterarum monumentis consignet ad
 85 memoriam hominum sempiternam. Hinc ad pontem ventum
 est, quem in locum uniuersa Iudaeorum fex gregatim conuene-
 rat, ut Caesarem umbella pensili exceptum in minorem urbem
 deducerent. Ibi uariae cantillantium Hebreorum uoces auditaе;
 ad quas pene omnes obsurduimus. Erat inter illos qui legem,
 90 Mosis populo ostentaret; sed praeterieram fere eos, qui sunt ex
 instituto nominis Ihesu. Stabat pro caenobii foribus, hoc est, in
 ipso uestibulo hominis loricati statua, ita efficta ut videri Mars
 aliquis posset. Quid sibi ea res uoluerit, nondum mihi explora-
 tum est. Habita ab iis, ut audio, apposita oratio. Pons uero ipse,
 95 qui operosissime tot arcuum mole utranque urbis ripam iungit,
 totus armatorum hominum statione complebatur. Videre mihi
 uidebar florentem aliquam rempublicam in qua Coclites, Serto-
 rii et Curtii reuixissent sed audi adhuc maiora superato ponte,
 dum pleno passu ad arcem contendimus, in ipso fere ascensu,
 100 offendimus quingentas matronas stantes, ex iis, quae iam uirum
 luxerunt, omnes pullatas, candida ex humeris taenia defluen-
 te. Quid hic commemorem totidem senes, ueneranda canitie
 conspicuos, qui sub uespertino crepusculo, accensis funalibus,

³² equitum] *suprascr* 59 Laudarunt omnes] *in marg.*

105 Caesarem exspectabant. Jam fere ad regiam arcem perueneramus, cum ecce in ipso statim limine a Sileno excipimur. Is festa fronde caput revinctus, ac ridenti similis dextra manu liquorem ex uuarum racemis exprimebat, cum hoc lemmate: Sileni liquor non silet, sed loqvitur.

110 Vidimus etiam ex siphunculis, quos alii salientes vocant, vinum continenter effluere, idque nullo cratere seu pelui susceptum, humi quasi riuulos quosdam efficere. Quod letitiae causa a Ferdinando archiduce institutum fuit. Porro in ipso arcis ingressu, exstructa erat ueteri more porta quedam convexa, sive arcus prodigiosę magnitudinis, cuiusmodi olim Romanis
115 imperatoribus ex triumphatis hostibus erigi solebat, hoc in eius suprema basi praefixo carmine: Imperio, Ferdinande, nouis et honoribus aucte huc ades aucturus non minus Imperium. Arcum ipsum, quem multae inscriptiones, picturae, ac emblemata ornabant, duae insignes surrectae Pilae, seu columnae structiles, ab utroque latere claudebant, in quibus eximiae magnitudinis
120 statuae, altera Samsonis, altera Gedeonis, summo artificio ad uiuium effictae, non sine spectantium admiratione uisebantur. Hinc usque ad regiam ipsam principis cuncta auro micantia, et magnificis instructa artificiis cernebantur, omnes porticus ambulatoriae, et columnarum epistilia tinnulis, bracteolis⁸
125 et perpetua fronde vestiebantur; Trophea subinde uaria aureis indicabant litteris; erant passim fornices triumphales operosissime extructi, uariis statuis, ac imaginibus exornati; quae omnia faciebant ad felicissimum ipsius Caesaris ingressum. Haud ita
130 post gigantomachia extra urbem edita igne artificioso. Vidisses informes gigantes loco moveri, incedere, montes montibus addere, mox Iouis fulmine absumptos, inconsultę temeritatis suae penas dedisse obstupuerant animi omnium inusitate rei miraculo. Nimirum hoc tempore nihil non ars, et ingenium hominis
135 aemulatur. Sunt qui putent non ociosam fuisse hanc fabulam, sed ea velut admonitos factiosos homines, ne temere aliquando in principem insolescerent. Ea ipsa die tot in altum eiaculati

8 96 bracteolis] braeteolis mhh

ignes, tot audita, bombardarum tonitrua, uti aedes mirabiliter
 concuterentur. Dixisses tonare Jouem, crepitare auras, et rau-
 140 co murmure caelum compleri. Quid multis? Nullus fuit in vrbe
 locus, qui non argumentum aliquod letitiae suae praesefere-
 ret. Ipsi, mehercule muri, ipse vrbis viae prae gaudio exiluerunt. Habes,
 praesul amplissime, pompam Pragensem non descriptam a me,
 sed quasi pennicillo delineatam. Quod feci non solum, ut et tu
 145 letitiae huius particeps esses, verum etiam, ut exiguo hoc argu-
 mento constantem, ac perpetuam meam erga te observantiam,
 quam scio alioqui tibi antea esse exploratissimam, cognitam ac
 perspectam haberes. Comitia III. Id. Novembris hic primum
 150 haberi caepta. Ea die more maiorum decreta fuit supplicatio,
 ut bene feliciterque eueniret, quod consilium reipublicae cau-
 sa a Caesare susciperetur. Existimo Caesarem hinc propediem
 Augustam discessurum. Hoc inde colligo, quod praemissi iam
 sint designatores aedium. Nos, quod unum possumus, roga-
 mus Deum uti omnia Caesaris consilia reipublicae Christianae
 155 fausta, ac salutaria esse velit. Haec cum scriberem, allatum fuit
 tristissimum de Caroli V. fortissimi, sapientissimique Impera-
 toris morte nuntium, vniversa Caesaris aula in luctu et squalore
 uersatur. Huius nunquam satis laudati principis interitu, alte-
 rum Christianitati oculus, ereptum esse omnes fatentur. Sed
 160 haec orbis ipse viderit. Quod reliquum est, praesul amplissime,
 velim, tibi omnia de me cumulatissime et audacter polliceare.
 Nam, etsi opes meae infirmae sunt et multa tua erga me officia
 extant; enitar tamen, ut observantiae, et venerationis meae stu-
 dijs intelligas, quanti faciam humanitatem tuam. Bene vale, et
 165 Rapitium inter tuos adscribito clientulos, observantia, cultu et
 studio cesurum nemini. Praegae postridie Id. Novembris, anno
 1558. Tuae Reverendissimae atque amplissimae dominationis
 deditissimus servitor. A. Rapicius D.

3.

MS: S 1681/2, ff. 523. – 524. (S)

Augustae Vindelicorum, 17. 7. 1559.

5 Humanissime et ornatissime Rapici salve.

Summe sane extitit mihi tua et grata et iucunda epistola, qua doctissime, et elegantissime persequutus es magnificentissimum apparatus amplissimi archiducis Ferdinandi, quo sacratissimi imperatoris nostri parentis vero sui charissimi, cum Bohemorum nobilitate primum ab initio feliciter imperio in Pragensem urbem V. Idibus Novembris excaepit, et celebrauit. Idque quum ob narrationem eius scitu dignissimam, et quod adhuc ad me a nemine alio tam amanter, tamque luculenter

10
15
20
25

descripta fuerit. Tum quod statim initio ipsius amplis et evidentibus testatus fueris argumentis, quanti et meam erga te faceres benevolentiam, et tuam mihi notam atque perspectam esse velles. Nimirum quod me nullis temporibus oblivioni esses traditurus, ut qui per tot, perque tam longinquas provincias cursitando, imperatoriae maiestatis archivorum munere occupatus, perpetuo mei tecum memoriam circumferres. Parum hoc etiam contentus, nisi addidisses, quod me sumo, et singulari studio coleres, et observares.

Rara profecto, et peculiaris est ista amoris erga me tui significatio, quam ostendis mihi, et qua ueluti contestatione quadam, quantopere me complecteris, fidem mihi facere videaris. Quod quidem, etsi magna cum voluptate accipiam, et de me maius quiddam aliquanto sentiam, sic absente tali viro et amatus et habitus, non tamen quicquam in me eiusmodi comperio, quo

30
35

merito a te tanti fieri, et tantum amari deberem. Nisi fortasse (de quo nihil dubito) aequae sic omnes amare, et complecti consueuisses, quos ex tua virtute, ex tuorum morum, ex tui denique candore animi tam vehementer amandos, et complectendos tibi esse existimes. Id enim affectuum, plerumque iis inesse solet, quorum ingenia ad integritatem et virtutes comparata, ut ipsi et doctissimi sint, et pollent summo iudicio, summa probitate,

ita de aliis, improbum esse censent, non aequae, ac de se ipsis iudicari, semperque in eo miti, ut amantes redamentur.

40 Quum itaque videar haud falso fortasse intima quadam tenus
genii tui esse assecutus, nec ignorem, quid soleat expeti ab ami-
cis, en ipse quoque par de me tibi, humanissime Rapici defferro,
et ingenue polliceor, me et te, et virtutes tuas peculiari honore
ac studio prosequuturum (uti iam diu prosequor) tuumque sic
erga me redamaturum amorem ob ingenii, et eruditionis tuae
45 praestantiam, ut plane intelligas, nihil mihi viris doctis, et vera
probitate pollentibus esse in vita charius, amantius, venerabi-
lius. Quumque in te has animi dotes lucere videam (quod sine
assentatione loquor) merito equidem statuo, mihi te amantissi-
mum esse debere. Habes haec ad epistolam.⁹ De oratione vero,
quam in funere Caroli V. Imperatoris Caesaris Augusti optimi
50 maximi eras habiturus, non est, quod obiter pluribus agendum
mihi esse censeam. Placuit tamen mirifice tota. Et inprimis ar-
gumenti, ac generis eius placida, commodissimaque disposito.
Tumque encomiorum tanti Caesaris nullum ferme, licet stri-
ctim, non attigeris, tanto tamen iudicio, et ubertate pro loci,
55 et temporis ratione omnia commemoraris, et perstrinxeris, ut
haud dubie habere mihi sit visa, quo ad eximiam sui commen-
dationem, summe etiam fuisset complexa, et in lucem expetita.
Quandoquidem illa etiam vis ei pathetica non defuerit, quae in
funebri oratione exigi consuevit, adeo ut facile auditorum ani-
60 mos non solum in commiserationem maximam, sed etiam in
ardentissimum tam inclyti, hiisque saeculis necessarii Impera-
toris desiderium movere potuisset, si fuisset recitata. In unam
dumtaxat eius dictionem, consideratione ni fallor, examinan-
dam incidi, quae mox occurrit in principio, ubi pronuntiatio-
65 nem tuam ob luctum, et consternationem velis esse excusatam,
si quid mollius, ac fractius protulisses. Nam in loco huiusmodi,
quum consternationis dictione, iuxta luctum posita, pro per-
turbatione (quemadmodum ego quidem arbitror) uti uolue-
ris, quam usurpant secus historici, nescio, an eam a metu, an

⁹ 49 inclyti] *corr. ex* inclytit 49 hiisque] *pro* hiis 50 – 51 In...incidi] *in marg.*

70 a moerore desumpseris. Si a metu, ex quo semper ducit suam
 originem, quam in loco simili recte sit posita, in quo nullum
 impendat subitum periculum, puto esse expendendum. Si uero
 a moerore, aequae etiam videndum est, ne minus proprie fue-
 rit collocata. Sed de hoc hactenus. Quod ut fiducia amicitiae
 75 nostrae voluerim mea non satis tanti attingere censura, ita et
 temeritatem, si temere me putabis egisse, deprecor, et te veniam
 precor.

Caeterum ipsam quoque remitto tibi orationem, non alia
 quidem causa serius, quam quod eam diligentius legerim, tua
 80 compositione, atque energia delectatus. Vale. Augustae Vinde-
 licorum XVII. Julii 1559.¹⁰

61 remitto tibi oratione] pro remitto oratione tibi

4.

MS: S 1681 /4 ff.66 – 67v. (A)

Viennae, 9. 1. 1560.

5 Reverendissime atque amplissime domine domine colendis-
sime

Superioribus diebus Josepxhus Salandus medicus Bergomas,
reddidit mihi eas litteras, quas Aonius Palearius Verulanus su-
10 periore anno ad te scriptas dedit, petiitque a me diligenter, ut,
quoniam is esset propediem in Italiam rediturus, neque scire
posset de reditu ex Agria ad nos tuo, eas una cum libro tuto
ad te perferri curarem. Quare cum intellegerem Franciscum
Belgramonium nostrum isthuc profecturum, dedi eidem Aonii
15 litteras et librum ad te perferendum. Liber autem, quem idem
Aonius ad Cesarem una cum litteris misit, tamdiu apud me erit,
quoad ex Agria ad nos redieris, quod intra paucos dies futurum,
cum hæc scriberem, dicebatur. Qua in re usus sum consilio Sa-
landi, qui haud ita pridem a nobis in Italiam discessit. Quod si
20 forte tardior reditus tuus ad nos esset, offerem ego ipse librum
Cæsari, ne Aonius diutius penderet animi. Expecto tamen litte-
ras, quæ me de tota re certiores faciant.

Hoc tempore nihil est novi, quod ad te magnopere scriben-
dum putem, nisi hoc ipsum, de quo tamen iamdudum nuncios
25 ad uos pervenisse non dubito, Joannem Angelum Medichim
Summum Pontificem a patribus renunciatum qui ea ipsa die (ut
audio) gentilitia insignia sua. Cum Cosmo medico Florentiæ
duce sibi communia esse voluit. Haec ex Roma. Ex Hispania au-
ditum est, Philippicam classem Tripolim magno cum apparatu
30 contendisse, non sine spe boni euentus. De Anglia magnum in
aula silentium.

Si quid est, amplissime domine, in quo tibi mea opera aut di-
ligentia prodesse possit, Impera: nulla mora erit in Rapicio tuo,
qui observantia, cultu, ac studio erga te, cessurus est nemini.
35 Bene valeat amplissima et reverendissima dominatio tua.

Datis Viennę 9. die Januarii 1560. Raptim. Eiusdem reveren-
dissimae atque amplissimae dominationis tuae.
Addictissimus servitor Andreas Rapticus

5.

MS: S 1681/ ff.64 – 65v. (S)

Agriae, 21. 2. 1560.

5 Magnifice domine et frater mihi singulariter observande.¹¹

Ad 28. diem Ianuarii accepi tuas, et Aonii Palearii nostri li-
tteras, cum lucubrationum eius libello, cępique summam sane,
et singularem voluptatem, quod in tanti viri, tamque erudi-
10 ti non solum noticiam, sed etiam in calamum pervenerim. Et
magnopere vellem, mihi crede Rapici, posse hic vberius de eo
dicere, quod et hominem amem, et ingenium eius magni faciam
luculentum et elegans, si mihi paulo largius ocium a militari
et forensi huius loci cura otium daretur. Nec de spiritali que-
15 ror, quae mihi incumbit ex officio, nec illi deesse possum, sine
piaculo. Verum ne ipsi quoque sat aliquando sufficio, adeo to-
tis horis incurrunt in me infinita negocia. De quibus obiter. At
ex epistola, quam ad me dedit Palearius, doctissima, non ali-
um animaduerti, perspexique eius genium, quam quem diu iam
20 ex aliis scriptis illius mecum ipse conceperam. Illudque facile
eloqui audeo, ne viuam, si quis a multo tempore scripserit ad
me suavius, doctius, grauius. Sed quia satis iam a me encomi-
orum habuit Palearius, vt quem etiam modo nunquam nomi-
no sine praeclara suae virtutis laude, ad officium venio, quod
25 ambo nos illi ea quidem certe debemus exhibere fide, qua nobis
ipse illud imposuit. Quoniam igitur diem reditus mei Viennam
ob iam memoratum negociorum multiplicium concursum, qu-
ibus in hoc confinio distineor, nequeam certo vel significare,
vel polliceri, librum quem caesareae maiestati, domino nostro
30 clementissimo dedicauit, ac misit, exhibeas bonis auibus lice-
bit. Nequeo tamen non dolere grauiter, quod vel hac ipsa causa
non istic sim, quo tam insignem operam, et meae in Palearium

7 28] pro XX 10 post dicere del. aliquid 10 – 11 amem...ingenium] supra ras. 11 eius...
elegans] in marg. 12 et...daretur] suprascr. 12 post quae del.est 13 incumbit] pro in-
cumbitque 14 De quibus] pro Qua 15 post epistola del. Palearii nostri 15 Palearius]
suprascr. 18 Palearius] suprascr. 19 post nunquam del. mihi 20 post certe del. fide 20
fide] in marg. 24 licebit] suprascr. 27 – 28 presto...cupiam] supra ras.

benevolentiae argumentum declarare potuissem. Quod quum
 mihi imputari non debet, tum vt me apud hominem amici-
 35 ssimum, et cui presto esse semper cupiam, quicquid me vo-
 luisset, excuses diligenter, etiam atque etiam oro. Et tametsi
 Josephum Salandum libri istius exhibitionem non oportebat
 impedire,¹² veritum extimationis meae aliquam offensionem,
 cui meritum huius officii debebatur, quod vt primarii et flores,
 40 et fructus soleant esse gratiores recenti sua nouitate, quam vbi
 copia affluerit, ita sane et lucubrationes huiusmodi doctorum
 hominum, si (quod dici solet) ex praelo, quasi callide oblatę fue-
 rint, nescio, quid et singularis, et gratissime afferunt voluptatis,
 non possum tamen non vtique laetari, tanti me fuisse habitum
 a Salando, immo profecto etiam abs te, qui ambo isto vestro
 45 prudentissimo consilio, et benevolentiae erga me vestrae testi-
 monio non obscuro, quod sum, quoad vixero sacratissimum
 semper habiturus, multum mihi tribuisse videamini. Sed bene
 habet, postquam sic accidit, vt amor noster mutuus hoc etiam
 vtrique nostrum constiterit cumulatus. De Pontifice Summo,
 50 eoque tum re, tum nomine Pio, tamque sacratissimo impera-
 tori nostro bene affecto, non est, quod multis agam. Et hoc me
 pluribus respondisse, et laetitę plurimum accepisse existima-
 ri volo, quod paucioribus responedam. Quippe quod nesciam,
 quid mihi a cunabulis ipsis laetius, quid gratius, quid denique
 55 exoptatus acciderit. Et faxit Deus, vt respondeat publicis Cat-
 holicorum votis, et ecclesia diu desideratum patrem, ac pasto-
 rem in Sanctitate eius experiatur, et resurgat. Quae ex Hispa-
 niis sunt, placent. Quae ex Anglia, vellem magis ex sententia.
 Et nisi haeserit illud Regnum in Imperatoris nostri consilio et
 60 gremio, vide mox, in quae incidet disturbia ambitione quorun-
 dam principium mediocrium, et qui placentia ex sese illi polli-
 centur, minime sane solida, et salubria. Et demum quod Rapicio
 meo imperem, qui tantopere operam, et diligentiam, et in ge-
 rendo more celeritatem suam mihi pollicetur, de quibus adhuc

33 gratissime] pro grauissime 35 vestro prudentissimo] prudentissimo vestro mhh 45
 vellem] supra ras. 54 21] pro 24

65 nunquam dubitavi, hoc et, amantissime Rapici, quod impero,
 vt firmissime habeas ab persuasum, tuam mihi amicitiam esse
 charissimam, meque esse cupidissimum consuetudinis tuae su-
 auissime, vtque vtaris vicissim episcopi Agriensis et voluntate,
70 et rebus tuo arbitrato. Vale et vive felicissimus simul, ac hono-
 ratissimus. Agriae 21. Februarii 1560.

6.

MS: S 1681/4 ff.131. (A)

Agriae, 21. 2. 1560?

5 Illustrissime ac reuerendissime Antistes, domine, domine
colendissime

Cum Troianus Scroffa Vincentinus vir, præter generis nobilitatem, summa uirtute animi et singulari humanitate præditus,
10 diligenter a me petiisset, uti pro ea seruitute, quae mihi cum
illustrissima et reuerendissima dominatio tua intercedit, se eidem per litteras officiose commendarem; facile mihi persuasit
pro mea erga illum uetere beneuolentia, quae iam inde ab eo
tempore, quo Patauii iuueni ciuili operam dabam, mutuis officiis ad summum creuit; uti hasce litteras ad illustrisimam et
15 reuerendissimam dominationem tuam darem. Id quod alioqui
etiam mea sponte cum libenter, tum studiose eram factururus,
quod intelligerem nobilissimum iuuenem aliquando illustrissimae et reuerendissimae dominae tuae usui futurum. Itaque
20 commendo illum tibi amplissime domine tanto studio ut maiore non possim. Dabit hoc perpetuae meae erga se obseruantiae,
dabit etiam uirtutibus illius et cupiditati ingenti, qua incredibiliter tenetur, ut se tibi in perpetuum dedicet. Quo nomine uel
in primis dignissimus uidetur, qui in fidem et clientelam tuam
25 supplicatur: Bearit me illustrissima et reuerendissima dominatio
tua si præter quamquod ipsum Scroffam merito eius plurimum
commendatum habere debet, mea etiam causa commendatione
habere dignabit. Quod ego beneficium, sicuti alia multa, semper
lubens agnoscam et praedicabo: Deus Optimus Maximus
30 amplitudinem tuam, cui ego me etiam atque etiam commendo,
quam diutissime nobis florentem et incolumem seruet. Vienneꝝ,
Kalendis Februarii, raptim.

Per Belgramonium scribam ad Illustrisimam et reuerendissimam dominationem tuam copiosus.

35 Addictissimus seruator Andreas Rapicius